

Տարեկան 10 ռ., վեց ամիսը՝ 6 ռուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ռ. 50 կ., ամիսը՝ 1 ռ., հատուկ 5 կ.:
Բաժանորդ են դրում Քրիստոս միմյան խմբագրությանը:

Խմբագրություն հասցեն՝ Тифлисть Редакция „Нор-Даръ“
կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի առիթներից) ժամը 9-ից 2-ը: Ցայտարարությունները ընդունվում են ամեն իրագույնը:
Ցայտարարությունները բաժին 2 կ., ընդլրացումները համար կրկնապատկվում:

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ու ա ջ ն օ Ր զ զ զ. — Հոգևորական տեսուչներ հոգևոր դպրանոցներում:
Ք Ր Ո Ն Ի Կ Օ Ն. — Լուրեր:
Մեզ գրում են. — Մ. Էյմիլադիս, Գան-ձակից, Չուլուց, Սարիգամիշից:
Ի ղ թ ա կ գ ու թ ի ՚ ն ն ե Ր. — Գան-ձակից:
Մի օր թինարում:
Ք ա ղ ա ք ա կ ա ն. — Ոնգլիա, հոլանդեր:
Հեռագրական լուրեր:
Թեր և դէմ:
Ք ա ն ա ս ի ք ա կ ա ն. — Հայոց գրա-կանությունը: Ստանց վերնագրի:
Տ ե ղ ե կ ա տ ու լ լ:
Ց ա յ տ ա ր ա ռ լ թ ի ՚ ն ն ե Ր:

Թիֆլիս, 30 մայիս 1902 թ.

ՀՈԳԵՒՈՐԿԱՆ ՏԵՍՈՒՆՆԵՐ ՀՈԳԵՒՈՐ ԳՐԱՆՈՑՆԵՐՈՒՄ

Մեր լեռնական դպրանոցների համար տեսուչներ պիտի նշանակուեն հոգևորականներից: Այդպիսի տեղեկություն ստացանք վերջերս ս. Էյմիլադիսից:

Այդ խնդիրը նոր չէ արժանա-ծուել ս. Էյմիլադիսի ու գրական որոշումն ստացել:

Այդ խնդրի մասին մենք քա-նիցս առիթ ենք ունեցել խոսե-լու մեր հոգևոր դպրանոցների տեսուչները պետք է հոգևորական լինին թէ սկզբունքի և թէ նպա-տակայարմարության տեսակե-տից:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀՈՑՈՑ ԳՐԱՆՈՑՆԵՐՈՒՄ

Առանձին. ընդունվելիք նորավեր, «Բուր-գի վաճառականություն», «Կառավարան» ա-մսագրերը. — 1902 թ. № 8—1901 թ., № 8 1 և 3—1902 թ.

Նրկերդ տաճկահայ գրողը «Մուրճում» Առանձին է, ինչպես ասացինք մեր ան-ցեալ յոթնամյա մէջ: Նա, համեմատում է Լեւոն Բաշալեանի հետ, գրել է ընդ քան, բայց տրամադրւած է հակառակ ուղղու-թեամբ: Այն ինչ առաջինը սիրում է նկա-րել գրամատիկ պատկերներ, երկրորդը — ծիծաղաբարձ: Յ. Պարոնեանի ազդեցու-թեանը, ինչպես երևում է, գեղ խոր կա-կանաժամ է տաճկահայ գրողներից շատե-րին: Տարիներ առաջ Թիֆլիսի հայոց հրատարակչական ընկերությունը հրա-տարակեց մի ինքնուրույն պատմութեան-ների հատոր տաճկահայ գրող Բաշալեանի աշխատանքները: Իսկ պատմութեանը ժանրով մոտենում է Բաշալեան, իսկ վեր-ջինս արդէն Պարոնեանի շփոթի պրո-բլեմից է: Ուր է Բաշալեան. մենք չենք ճանաչում. ով է Առանձինը, նոյնպէս, բայց երկուսն էլ հուսովանում են: Պո-նի նորավերներից շատերը ծիծաղաբարձ են գրում մինչև օրս: Եւ Պոնի, որպէս տաճկահայերի մտաւոր կեդրոն՝ անուած ու մեծացած տաղանդաւոր Պարոնեանի չկայություն, — շատ բնական է, որ իւր յե-

Աւելի բան ասել մեր տեսակե-տի կարևորությունը, անհրաժեշ-տությունը հաստատելու համար՝ աւելորդ ենք համարում:

Որտեղ էլ լինի, ինչ հանգա-մանքներով շրջապատուած էլ լինի մի դպրոց, ինչ դրուժեան մէջ և լինի այդ դպրոցը, եթէ հոգևոր դպրանոց է, բնական է, որ այդ դպրոցի տեսուչը հոգևորական լինի:

Մեր հոգևոր դպրանոցները գո-յություն ունին իւրեւ հոգևոր դպրանոցներ և ստորադրուած են անմիջապէս հոգևոր իշխանու-թեանը. այս վերջինս է օրէնքի առաջ պատասխանատուն:

Այս հանգամանքը պէտք է պարզ և հասկանալի լինէր հասա-րակ խեղճին իսկ, բայց, դժբաղ-դարաւ, բաւականին «խելօքներ» կան, որ այդ չեն հասկանում:

Հոգևոր դպրանոցի տեսուչը պէտք է հոգևորական լինի. այդ սկզբունքը դէմ վիճել չի կարելի. վիճելին այն է, թէ ինչո՞ւ. հոգե-տր դպրանոցի տեսուչն աշխար-հական է:

Ի՞նչ բացատրություններ և ար-դարացումը պէտք է որոնել այն հանգամանքի մէջ, որ մենք մեր մի երկուս և կէս լեռնական դպ-րանոցի համար մեր հոգևորակա-նութեան մէջ չենք գտնում հո-գևոր դպրանոցի տեսուչ պաշտօնը:

տեղից բարձր տայ նաև գաւառացիներին: Առանձինը գաւառացի է և իւր պատ-մութեանը հոգևորական, և իւր առա-ջին պատմութեանը «նորավեր» նորա-վերը գրել է պոետական կենսից: Եր-կու պոետայ գրողները բնական փորձ բառերի և ոճերի յետևից կամենում են նորավեր գրել, բայց այնպէս որ tra-ցիզմ լինի, այսինքն հորոնները որդեր գական վերջ ունենան կամ թունա-րուն կամ ծով ընկնին կամ թէ թո-քալտից սեռեն: Պարոնեան փողոցային վեպերի ազդեցութեան տակ, մեր արեւ-մտեան եղբայրներն այլաոճով են ի-րենց ճաշակը. միթէ իսկապէս ոճա-գործութիւններն անպատճառ պիտի տե-ղի ունենան գեղարուեստական երկի մէջ: Բայց Պոնում այն վեպն է ընդու-նելութիւն գտնում, որի մէջ traցիզմ տեսարաններ, սիրային ամենամեղա-կայիլի արկածներ, սպանութիւններ, հրդեհներ, գաղտնիքներ շատ կան: Պէտք է մտաբերել, գաղտնաբերել մեր եղբայր-ների այդ ողորմելի սովորութիւնները, և Առանձինը ընդունվելիք նորավերը գրուած է այդ ուղղութեամբ: Առանձին-ը կամենում է պոետայայտել խելի-բերել ծաղրով, բայց նա կարող է հաս-նել իւր նպատակին...

Առանձինը վերջին պատմութեանն են «Բուրգի վաճառականություն» և «Կառավարան» ամսագրերին: Երկու պատմութեանները մէջ էլ գուրս են լե-ռուած թիւրք պաշտօնականների պայտի-կի գործերը. առաջին մէջ մի անցագրի պատճառով, այն էլ օրինաւոր անցագրի, հերոսը եմթարկուած է Ողիսիան արկած-ներին, իսկ երկրորդում թիւրք պաշտո-

վարելու կարող հոգևորականներ: Այդ դէպքում ի հարկէ հոգևոր իշխանութիւնը կարող է և պէտք է աշխարհականների մէջ որոնէ իրեն ստորադրեալ հոգևոր դպ-րանոցների համար յարմար և պիտանի տեսուչներ:

Աշխարհականներից տեսուչ նշա-նակելու ստիպուած, հոգևոր իշխա-նութիւնը պէտք է աշխատէր ու-գեղոր դպրանոցները կառավարելու համար հոգևորականներ հասցնել, որպէս զի հոգևոր դպրանոցներն անկանոն և բաշտակի դրուժի-նից ապաստուէին:

Այդպէս էլ արել է հոգևոր ծայրագոյն իշխանութիւնը, և այս վերջին բնաւ տարուայ ըն-թացքում բաւականին հոգևորա-կաններ են առաջացել, որոնք կարող են մեր հոգևոր լեռնական դպրանոցներում տեսուչ պաշտօն-ներ ստանձնել:

Մեր մեծ և մեր լեռնական դպ-րանոցների տեսուչութեան խնդիրը յաջողութեամբ լուծուած պէտք է համարել:

Դժբաղդարաւ անկանոնութեան երկարատևութիւնը մէկ կողմից և մեր դպրանոցներում ընդունուած հոգևորականների սխտիւր միւս կողմից՝ առաջ են բերել մարի մի տարօրինակ հոսանք:

Այդ հոսանքի շնորհիւ, հոգևո-րականութիւնը պէտք է ձայն չու-

նենայ — լաւ լսեցէք — հոգևոր դպ-րանոցում:

Ժողովրդի «խրատներն» այդ է պահանջում:

Այդ ժողովրդի «խրատները» պաշտպանողների և նրա անու-նով խօսողների լուրիկայով, մի բախկալի պնակալի, համբալ պրիկաշիկն աւելի հասկացողու-թիւն ունի դպրանոցի կարիքների մասին, ավելի մօտիկ է նա սըր-տով հոգևոր դպրանոցին, քան հայ հոգևորականը՝ հասարակ տիրա-ցուլից սկսած մինչև եպիսկոպոսը:

Այդ հրաշալի լուրիկայով, մենք հասնում ենք այն եպիսկոպոս-թեան, որ մենք մեր հոգևորա-կանութիւնը հոգևոր դպրանոցների լեռնային ենք համարում:

Մեր անցեալ և ներկայ պատ-մութեան ոճ փաստերից կարելի է այդ եպիսկոպոսութեան հանգել — չգիտենք. բայց այս կայ, որ, ե-թէ այդպէս է, մենք էլ իրաւունք չունենք և ոչ մի հոգևոր դպրանոց ունենալու:

Վերստին արժանաւոր լին-գրի առթիւ չկամենալով աւելին ասել, մենք յայտ ունենանք, որ հոգևոր ծայրագոյն իշխանութիւ-նըն այս անգամ կըշտապէ իրա-գործել իւր որոշումը՝ նշանակե-լով մեր լեռնական դպրանոցների համար հոգևոր տեսուչներ:

Այդպիսով գտնէ մեր հոգևոր

պահանջում մենք պ. պ. Լեւոն Բաշալեա-նից և Առանձինը:

Դատիթ Ներքեան

ԱՌԱՅՈՒՆ ԴԱՐՆԱԳՐՈՒՄ

(Ա. 2-րդ կից)

Այժմուայ պէս V դարում էլ արեւն ա-մեն առաւօտ վեր էր կենում տեղից և ամեն իրիկուն պառկում ընելու: Առա-ւօտեան, երբ առաջին ճառագայթները ողջագործում էին ցօղի հետ, երկիրս կենդանանում էր, օդը լցում ուրախու-թեան, բերկրանքի և յուսոյ ձայնով, իսկ երկրային նոյն երկիրս խաղաղում էր և խորասուզում խալ խաւարի մէջ: Ծնւնէր նման էր ցեղերի և գիշերը գի-շերուան: Երբեմն երբեմն երկիրը ծած-կում էր ամպով և որոտում, կամ եր-կրեւից ընկնում բաց-բերան մի աստղ, կամ զփռոյն վանականը շնչապառ ներս էր ընկնում և միաբաններին պատմում, որ վանքի մօտակայքը վազ է տեսել — և այսքան միայն, իսկ այնուհետև դար-ձեալ ցեղերը նման էր ցեղերուան և գի-շերը գիշերուան:

Վանականների աշխատում էին և Աս-տուծոն աղօթք անում, իսկ նրանց ծերունի վանահայրը երգեհոն էր նուա-գում, լատիններէն ոտանաւորներ շարա-դում ու երգեր գրում: Այդ հրաշալի ծերունի գեղեցիկ էր նուագում, որ երբ նրա խնցր հնչում էր նուագը, մինչև անգամ ամենամեծ վանականները, որոնց խողովները կեանքի վերջին օրերին լիթացել էր, չէին կարողանում արտա-

դպրանոցները կանոնաւոր դրու-թեան մէջ դրուած կը լինեն և սկզբունքն իրագործուած կը լինի: Այն հանգամանքը, որ հոգևոր դպրանոցի տեսուչը հոգևորականի սրեմ է կրում, գեղ չէ ապահո-վում ոչ դպրանոցի ուղղութիւնը և ոչ էլ կանոնաւոր բարգաւա-նումը:

Յանկալի նպատակին հասնելու համար հոգևորական տեսուչը բա-ցի հոգևոր գիտություններից պէտք է հոգով և կրթութեամբ հոգևո-րական լինի, սիրում լինի իւր կոչումը և հեղուժեամբ ու հաւա-տարմութեամբ գործելու, ծա-ռայելու ընդունակ:

Պաշտօնի, պատուի և փողի հա-մար առեւերսս հոգևորականները, աշխարհականներից աւելի աշ-խարհաւէր և հեշտաւէր հոգևո-րականները չեն կարող հոգևոր դպրանոց կառավարել:

ԳՐԱՆՈՑՆԵՐ

Վահագն հայրապետը, նկատելով որ թէ Երուսաղէմի և թէ Պոլսի պատրիարքու-թիւնների իրաւասութեան տակ գտնուած թեմերում վախճանուած եպիսկոպոս-ներ կան, որոնք Մայր Աթոռից խաչեր և պնակներ են եղել ստացած, սրբաւան Օրմանեան պատրիարքին յանձնարարել է, որ այդ եպիսկոպոսների բոլոր լանջախա-չերն ու պնակները վերադարձուեն ս. Էյմիլադիս: Այդ հանգուցեալ սրբապա-

ստըր զոպել: Երբ որ նա խօսում էր մի, նայի իսկ ամենափոքրակա թանի, օրինակ ծառի, գազանի, կամ ծովի մասին, առանց ժպտի կամ արտասուքի կարելի չէր նրան լսել, և թուում էր, թէ նրա հոգու մէջ էլ նայնպիսի լարեր էին հնչում, ինչպէս և երգեհոնի մէջ: Իսկ երբ որ նա դալարանում կամ սաստիկ ուրախանում էր, կամ մի որ և իցէ դար-հուրելի և մեծ բանի վրայ էր խօսում, այն ժամանակը սաստիկ ոգևորում էր, արտասուքի կաթիլները փայլում էին աչքի մէջ, երեսը կաթմում, ձայնը օրոտում, և վանականները նրան ականջ դնելու զգում էին, թէ ինչպէս նրա իշխանութիւնն անսահման էր, և եթէ նա իւր ծերունիների պատուիրէր ծովը թափուել, նրանք ամենամեծ ուրախու-թեամբ բոլոր էլ կըշտապէին նրա կամ-քը կատարել:

Նրա նուագները, ձայնը և ոտանաւոր-ները, որոնց մէջ նա փառաբանում էր Աստուծան, երկիրն ու երկիրս, վանա-կանների համար մշտական ոգևորու-թեան աղբիւր էին կաղմում: Պատահում էր, որ միապաղաղ կենալ վարելուց ծա-ռերը, ծաղիկները, գաղութը, աշունը տաղկալի էին թուում նրանց, ծովի ալ-մուկը նրանց ականջը յոգեցնում, թըռ-չունների երգն անհամայ թուում, բայց ծերունի վանահօր տաղանդը, հացի նման, ամենայն օր հարկաւոր էր նը-րանց:

Տանեակ տարիներ էին անցնում և դարձեալ ցեղերը նման էր ցեղերուան և գիշերը գիշերուան: Վայրի թըռ-չուններից ու գաղաններից դառ ոչ մի կենդանի չունէր երկուս վանքի

ները սրանք են. Խորէն արքայիսկ Նար
բէ, Գարեգին եպիսկ. Սրբաւնձառան, Խո
րէն արքեպ. Նշարեան, Սիմէօն արքեպ.
Սեֆերեան, Գրիգորիս արքեպ. Ալեքսե
նեան, Պողոս եպիսկ. Մելիքեան Վանայ,
Փիլիպպոս եպ. Նաջառեան, Երեմիա եպ.
Երուսաղէմի, Աստուածատուր եպ. Երու
սաղէմի:

—Շնորհ. Օր. ք. ին հաւատարմագրութեան
ընդ հաղորդում են, որ մօտակ ապագա
յում կրկնեն ճանապարհներ որոշել շա
րունակելու համար Երեւանի երկաթուղու
գծով Ուլուխանլու կայարանից մինչեւ
Քրկաղ (Պարսկաստանի սահմանը),
ընդամենը 80 վերստ տարածութիւն:
Երկաթուղու այդ ճիւղի կառուցման կը
ձեռնարկուի, ամենայն հաւանականու
թեամբ, առաջիկայ տարուայ սկզբին:
Այդ ժամանակից կը սկսեն ճանապարհ
ներ որոշել երկաթուղի անկյակացնելու
համար Քրկաղից սկսած մինչեւ Թաւրիզ,
Խոյի վրայով, Ուրմու լճի ափով:

—Բարձրագոյնս թոյլ է տրուած
համայն կայարանութեան մէջ կամաւոր
նուիրաբերութիւններ հաւաքելու Երեւա
նում ուստաց նոր տաճար կառուցանելու
համար:

—Թիֆլիսում այս օրերս սկսել է
իւր գործունէութիւնը «Զբարդ ուսա
նողներին օգնող կովկասեան ընկերու
թիւնը»: Ընկերութիւնն առայժմ ունի
2500 ր. դրամագումար: Անդամաւճարը
5 րուբլի է տարեկան: Ընկերութիւնն
օգնում է բացառապէս կովկասից շքա
ւոր ուսանողներին առանց ազգի և կը
թի խտրութեան:

—Ճանապարհների հաղորդակցութեան
միջոցաւ տեղեկութիւնը վճարել է Բաթումում
բանալ տեղեկութեան միջնակարգ գլխոս
թանաճին մշակուած ծրագրով:

—Երեւանի հաղորդում են, որ անցած
տարի Երեւանի նահանգի սահմանակից
կէտերի վրայով Պարսկաստանի հետ ու
նեցած առևտրական շրջանառութիւննե
րը հետեւեալ թուանշաններն են տուել.
արտահանուած է 3,332,036 ր., ապրանք
և ներմուծուած է 2,843,480 ր. ապրանք:
Արտահանութեան առարկաներն են շա
քար և մանուշակաւոր, իսկ ներմուծ
ման առարկաները—մրգեղէն, տուաթ
և հում բերք:

մօտերը: Մարդկային մօտակայ ընա
կալայրը շատ հեռու էր գտնուում, և
այնտեղից վանք դալու կամ վանքից
այնտեղ գնալու համար անապատով հա
րիր վերստի շափ ճանապարհ պէտք էր
անցնել: Անապատն անցնելու սրբտ էին
անում միմիայն այն մարդիկ, որոնք արհա
մարհում էին կեանքը, կեանքից ձեռք
քաշում, և վախ էին գայիսորպէս թէ
գերեզման մտնելու համար:

Ուստի և որքան մեծ եղաւ վանական
ների դարձանքը, երբ մի գիշեր վանքի
դուռը բացվեց մի քաղաքացի մարդ, որ
ամենահաւանաբար մեղաւոր և կեանք սի
բող մէկն է եղել: Նախ քան վանահօր
օրհնութիւնը խնդրել և աղօթք անել
այդ մարդը գինի և ուտելիք խնդրեց:
Երբ հարցրին, թէ ինչպէս է եղել, որ
քաղաքից վանք է ընկել, նա մի քաղա
քական երկար պատմութիւն պատմեց—
որն էր դուրս եկել, մի քիչ անկի
խմելու մեղքով: Իսկ երբ առաջարկ
կեցին վանք մտնել և հոգին փրկել, նա
ժպտաց ու այս խօսքերով պատասխանեց.
«Ես ձեր ընկերը չեմ»:

Նա կուշտ ուտել խմելուց յետոյ մտիկ
տուաւ վանականներին, որոնք սպասա
ւորում էին նրան, կըշտութեամբ գլուխը
շարժեց և ասաց.

—Դուք ոչինչ չէք անում, վանական
ներ. Միայն ուտել խմել գիտէք: Միթէ
այդպէս են հոգի փրկում: Դաւանքէք,—
մինչ դուք այստեղ նստած ուտում էք,
խմում ու երանութեան մասին մտածում,
ձեր մեղքները կորչում են և դժօր
գնում Մի տեղ, թէ ինչքն են անում
քաղաքում: Ուստի մեղքում են սովորած,
ուրիշներն իրենց ունեն պահելու տեղ

—Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան
կազմած նախահաշիւից երևում է, որ
սոյն 1902 թուականին քաղաքը մօտա
պատում է 1,401,033 ր., իսկ ծախք
ունենալու է 1,400,966 ր.:

—Վաղը, յունիսի 1-ից, Թիֆլիսում
բացուելու է հասցնելու բիրտ, որը
կազմակերպել է ոստիկանութիւնը: Բի
րտն գտնուում է Մասկովսկայա փողոցում
№ 15 տան մէջ:

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

Ս. ԷՋՄԻՇՆԵՐԺ.—Աւարատ, ամառ
գրի նոր խմբագիրը հրաժարուել է իւր
պաշտօնից: Պարոնը փողի խնդիր է ա
ռաջ բերել և մեղքում է ստացել:

ԳՆՆԵՐԻՑ.—Մայիսի 26-ին, կիրակի,
Բագրից Թիֆլիս փերադառնալիս Գան
ձակ մտաւ Վրաստանի սրբազան էքզար
խը: Երկաթուղու կայարանում դիմաւոր
եցին նահանգապետը, փոխ-նահանգա
պետը և ուրիշ բարձրաստիճան անձե
ր: Գեղարքանութիւնը, Գայարանից
էքզարխը գնաց ուստաց եկեղեցին և,
պատարագից յետոյ, թափօրով դիմեց
ուստաց հին եկեղեցու տեղը, որ այժմ
մի մատուռ է կանգնեցած: Ետոյ յո
րին բարձր սրբազնութիւնն այցելեց
գիմնազիօնը, քաղաքային դպրոցը, ար
հեստագիտական դպրոցը, Ս. Նունէի
աղջկանց դպրոցը: Էքզարխին այցելեց
Գանձակի հայոց յաջորդ գեր. Անանիա
եպիսկոպոսը, որին էքզարխը փոխ-ա
յցելութիւն տուեց ժամը 4-ին: Նահան
գապետի մօտ ճաշելուց յետոյ, նորին
բարձր սրբազնութիւնը երկօրեան ժամը
8-ին մեկնեց Թիֆլիս:

ՂՈՒՂՈՒՑ.—Թեմական դպրանոցի ըն
թ. թիւները վերջացան: Այս տարի նոյն
դպրանոցի դասընթացն աւարտել են
հետեւեալ 7 անձինք.—Պարոնեան Սար
գիս, Տէրաթեան Սրբէն, Հայրապետեան
Լևոն, Բաղդասարեան Գերասիմ, Մելիք
ճանապարհեան Գեորգ, Խաչիկեան և
Վարդան Մամիկոնեան: Ուսուցչական
խումբը մնում է անփոփոխ:

—Շնորհիւ այս տարուայ նպատար
եղանակները, մեղնում և շրջակայքում
ցանքսերը շտեմնուած առատութիւն են
խոստանում, եթէ միայն յետոյ ընու

շունենալով անառակութեան մէջ խորա
սուզուած ոչնչանում են մեղրի մէջ
թաղուած ճանճի նման: Մարդկանց
մէջ ոչ հաւատք է մնացել, ոչ ճշմար
տութիւն: Ո՛վ պէտք է նրանց փրկէ: Ո՛վ
պէտք է քաղաքէ: Չլինի ես, որ առա
ւօտից մինչև իրիկուն խմելուց աչք չեմ
բանում: Միթէ Աստուած ձեզ հեղ հո
գի, սիրող սիրտ և հաւատ նրա համար
է տուել, որ դուք այստեղ չորս գատի
մէջ նստէք ու ոչինչ չանէք:

Հարած քաղաքացու խօսքերը յա
նգուէն էին և անվայել, բայց տարօրինակ
ազդեցութիւն օւնեցան վանահօր վրայ:
Երեւանին նայեց իւր վանականների ե
րեսին, գոյնը գցեց և ասաց.

—Նղբաբեր, ախր նա ուղիղ է ասում:
Ճիշտ որ խեղճ մարդիկ անգիտութեամբ
և սկզբութիւնից կորչում են անառա
կութեան և սնահատութեան մէջ, իսկ
մենք տեղիցս չենք շարժուում, կար
ծես թէ դա մեզ չի վերաբերում: Ինչի
չգիտեմ և Քրիստոս նրանց միտքը չձգեմ:

Քաղաքացու խօսքերը ծերունուն գը
րեցին. միւս օրն և եթ վեր առաւ
գաւազանը, միաբաններին մնաք բարով
ասաց ու քաղաք քնաց: Եւ վանական
ները գուրկ մնացին նրա նուազին, նրա
քաղաքիցից ու ոտանաւորներին:

Անցաւ մի երկու տարեկալի ամիս,
բայց ծերունին չէր վերադառնում: Եր
բորդ ամիսն արդէն անցել էր, որ վեր
ջապէս լսուեց նրա գաւազանի ծանօթ
թիւնը: Վանականները նրա առաջը
վազեցին ու սկսան վրայ-վրայ հաց
մուրքներ անել, բայց նա, փոխանակ ու
րախանալու, դառնապէս լաց եղաւ և ոչ
մի խօսք չասաց: Վանականները նկա

թեան պատահաններից դերժ մնան
արտերը:

ՍՈՐԻՂԱՄԻՂԻՑ.—Անցեալ օր մեր տա
նուէրն, իմանալով որ մի մագործ
Միխակ Օբերգերէձէ ձի է մօրթել և
ծախել հասարակութեանը, յայտնում է
գաւառապետին այդ եղելութիւնը: Գա
ւառապետը, տանուէրը և շուկայի հսկող
պաշտօնեան ձիւն են յիշեալ մագործի
խանութը և տեսնում են, որ խանութի
ներսը մի ծածուկ տեղ պահուած են
ձիու միւս, գլուխը, թորքը և ոտքերը:
Մագործը խոստովանում է իւր յան
ցալքը, բայց մինչոյն ժամանակ յայտ
նել է, որ ինքը իւր մօրթած ձիու միջ
չի ծախել հասարակութեանը, այլ այդ
միջ 5 պուդ տուել է մագործ Յով
հանէս Մուրադեանին: Վերջիս խա
նութում էլ միայն մի քիչ միւս է
գտնուել, մնացածը խանութից քա
խել է ժողովրդին: Քննութիւնից երեւաց,
որ այդ ձին պատկանելիս է եղել մա
նուէր հանրակառքի (օմնիբուս) տիրոջը,
և Կարսից գալիս ճանապարհին ձին վայր
է ընկնում և ոտքը կտորում է, որով
ձիու տէրն ստիպուած է լինում տե
ղիցս ոչ հեռու թողնելու խեղճ կենդա
նուն: Զիտաբեր Սարգիսիմիզ գալով մի
քանիսին յայտնում է, թէ իւր մի ձիու
ոտքը կտորուեց և այն: Յիշեալ մա
գործը սոյն եղելութիւնը լսելուց մի
քանի օր յետոյ գաղտնագողի Սարգիսիմիզ
է բերում յիշեալ ձին: Քննութիւնից
յայտնուեց, որ ձին արդէն ստակած է
եղել, երբ մօրթուել է: Գաւառապետն
այդպէս էլ արձանագրութիւն կազմեց և
ուղարկեց Կարսի հաշտարար գաւառա
նին: Ի դէպ է ասել, որ տեղիս պատ
շաճաւոր իշխանութիւնները պարտաւոր
են ուղարկել ձին դարձնել այն բանի
վրայ, որ մեր մագործները չհամարձա
կուեն իրենց խանութներում կենդանի
ներ մօրթել, և այն էլ առանց նախա
պէս անասնաբոյժի քննութեանը: Պատ
շաճաւոր իշխանութեան անուղադու
թեան հետեւեալով, այս առաջին անգա
մը չէ, որ տեղիս հասարակութիւնն ա
ռանց իմանալու ձիու միւս է ուտում:
Մեր մագործներին պէտք է իրպառ
այգելի իրենց խանութների խօսքում

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՆՆԵՐ

ԳՆՆԵՐԻՑ, 27 մայիսի.—Անցած թըր
թակցութեան մէջ առաջի, քր մեր ս.
Լուսաւորիչ եկեղեցու ծխական քահա
նաներից մէկը վախճանուել է, և նրա
տեղը բռնելու շատ թեկնածուներ են
գոյրս եկել: Ասացի Նոյնպէս, որ եթէ
գանձակեցիք ըմբռնած լինին քահա
նա իւրեան նշանակութիւնը, պէտք է որ
ամեն կերպ յարմար, ուսումն առած,
բարոյական կըթութիւն ստացած քա
հանայի պէտք զգան: Այժմ, դժբաղդա
բար, տեսնում եմ, որ գանձակեցիք օ
րէնքով և եկեղեցական կանոնների դո
րութեամբ իրենց տրուած իրաւունքներից
օգուտելու բոլորովին անընդունակ են:
Այսպիսի ժողովրդին ընտրողական իրա
ւունք տալը յանցանք է, որովհետև նա
դեռ չի հասել ինքնաճանաչութեան ու
զարգացման այն աստիճանին, որ կար
ողայնալ առանց խնամակալի ու կոտորի
որ և է լուրջ ու լուր գործ կատարել:
Ի հարկէ, ընտրողական սկզբունքին ես
գէմ չեմ ու բոլոր սրտով համակրող ու
պատգանք եմ դրան. ասելու այն է միայն,
որ գործելու այս խնդիր և աղիւս միւ
սերը յանձնուած է այնպիսի մարդկանց,
որոնք լուրջ գործելու ընդունակութիւ
նից միանգամայն զուրկ են, ընդհանուր
չահերն իրենց ետին զոհող, լսնամիտ

տեղին, որ նա խիստ ծերացել էր ու
լրացել, դէմքը թակահար էր և խոր
կշտով պտտած, իսկ երբ լաց եղաւ, մի
այնպիսի մարդու կերպարանք ունէր,
որին կարծես վերադարձնում էին:

Վանականներն էլ լացին և սկսան կա
րեկցաբար հարցն ու փորձ անել, թէ
ինչու է լալիս, ինչու է դէմքը այդպէս
տիւր. բայց նա ոչ մի խօսք չասաց ու
իւր խոցը քաշուեցաւ: Եթե օր իւր
խցում փակուած ոչ ուտում էր, ոչ խը
մում, ոչ նուագում, այլ լաց լինում
միայն երբ վանականները բաղխում էին
նրա դուռն ու խնդրում, որ դուրս գայ
ու իւր վշտին իրենց էլ մասնակից անէ,
նա ոչինչ չէր պատասխանում:

Վերջապէս նա դուրս եկաւ: Բոլոր
վանականներին հաւաքելով իւր շուրջը,
նա լացալիւմած դէմքով և վշտահար ու
ցասածով լի պատմեց այն բոլորը, ինչ
որ այս վերջին երեք ամիսն անցել էր
նրա գլխով: Նրա ծայրը խաղաղ է և աչ
քեր ժպտուն: Երբ նկարագրում էր վա
նքի մինչև քաղաք անցած ճանապարհը
ձանապարհին, ասում էր նա, թուշու
ները նրան երգ էին ձօնում, առականե
րը խոխոյում, և քաղցը երբեք տառա
յոյսեր յուրում նրա հոգին. նա գնում
էր և իրեն դուրս այն դիտուելի նման,
որ պտտեալով է գնում և վտար է յաղ
թութեանը. երևակայութիւններ աւելով
գնում էր նա և ոտանաւորներն որ օր
ներգներ շարադրում և չէր նկատել, թէ
ինչպէս էր ճանապարհը վերջացել:

Բայց նրա ծայրը դողաց, աչքերը փայ
լեցին, և նա բոլորովին բարկութեամբ
բորբոքուեց, երբ սկսաւ քաղաքի ու
մարդկանց մասին խօսել: Նա երբեք իւր

կենդանի մօրթելը, մանաւանդ այժմ,
երբ շողերն ընկան և անմարդութեան
հետեւեալով շուտով հիւանդութիւններ
կարող են սկսել առնել այդ խանութ
ներին: Ուշադրութիւն պիտի դարձնել և
այն հանգամանքի վրայ, որ մեզանում
միւր յաճախ առանց տակիւնի ծախում.
օրինակ, այժմ, երբ մեր գաւառապետը
մի համար տակաւ է նշանակել—տաւա
րի մի ֆունտը 8 կ., իսկ ոչխարինը
10 կ.—մագործներից ոչ ոք ուշադրու
թիւն չի դարձնում այդ տակիւնի և ծա
խում է միսն աւելի թանկ գնով:

—Եղանակները մեզանում դարձա
յին են. առաւօտ և երեկոյ բաւականին
հով է անում: Ամեն օր անձր է գալիս,
Անցեալ օրը կարկուտ եկաւ, և մի վեր
չոկից աւելի ծածկեց գետինը:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՆՆԵՐ

ԳՆՆԵՐԻՑ, 27 մայիսի.—Անցած թըր
թակցութեան մէջ առաջի, քր մեր ս.
Լուսաւորիչ եկեղեցու ծխական քահա
նաներից մէկը վախճանուել է, և նրա
տեղը բռնելու շատ թեկնածուներ են
գոյրս եկել: Ասացի Նոյնպէս, որ եթէ
գանձակեցիք ըմբռնած լինին քահա
նա իւրեան նշանակութիւնը, պէտք է որ
ամեն կերպ յարմար, ուսումն առած,
բարոյական կըթութիւն ստացած քա
հանայի պէտք զգան: Այժմ, դժբաղդա
բար, տեսնում եմ, որ գանձակեցիք օ
րէնքով և եկեղեցական կանոնների դո
րութեամբ իրենց տրուած իրաւունքներից
օգուտելու բոլորովին անընդունակ են:
Այսպիսի ժողովրդին ընտրողական իրա
ւունք տալը յանցանք է, որովհետև նա
դեռ չի հասել ինքնաճանաչութեան ու
զարգացման այն աստիճանին, որ կար
ողայնալ առանց խնամակալի ու կոտորի
որ և է լուրջ ու լուր գործ կատարել:
Ի հարկէ, ընտրողական սկզբունքին ես
գէմ չեմ ու բոլոր սրտով համակրող ու
պատգանք եմ դրան. ասելու այն է միայն,
որ գործելու այս խնդիր և աղիւս միւ
սերը յանձնուած է այնպիսի մարդկանց,
որոնք լուրջ գործելու ընդունակութիւ
նից միանգամայն զուրկ են, ընդհանուր
չահերն իրենց ետին զոհող, լսնամիտ

կենդանու տեսած չէր և նոյն իսկ երե
ւակալել անգամ կարող չէր այն, ինչ որ
քաղաք մտնելու տեսել էր: Միայն այս
տեղ, իւր կենդանու առաջին անգամ,
այս ծերունի քահա հասակին տեսաւ ու
հասկացաւ, թէ որքան զօրեղ է դեռ,
ինչքան գեղեցիկ է շարքը և ինչպէս
փորձողի ու չնչին բան է մարդս, ի՞նչ
բաղդաբար առաջին մտած տունն ան
բարոյականութեան բոյն էր: Յիշում
չափ մարդիկ, որոնք մեծ փողի տէր
էին, ուտում էին և առանց չափի գինի
խմում: Դիմում Բարած, Երանք երգե
լին երգում և առանց քաշուելու այսպի
սի սարսափելի, զգուշի բաներ ասում,
որ երբեք Աստուծոյց վախ օւնեցող
մարդ չի սալի. նրանք անսահման ա
զատ, առողջ, երջանիկ լինելով, ոչ Աս
տուածանից էին վախենում, ոչ գինի,
ոչ մահից, հապա ինչ որ ուզում էին
ասում էին, անում, և գնում էին—օր
որ իրենց կիրքն էր ասում. իսկ սալի
նման, ոսկէ ցայտեր արձակող գինին,
հաւանքին խիստ համով ու հոտով պի
տի լինէր, որովհետև ով որ խմում էր,
երանաւէտ ժպիտ էր արձակում և դար
ձեալ խմել էր ուզում: Մարդկանց
ժպտին գինին էլ էր ժպտում և, երբ
խմում էին, ուրախ դուրս ժպտելով
էր կարծես ինքն էլ զգալով, թէ դիւա
կան լինչ հրապոյր օտի իւր քաղցրու
թեան մէջ թաքցած:

Երեւանին աւելի ու աւելի բորբոքու
ով և բարկութիւնից լաց լինելով շա
րունակում էր նկարագրել այն, ինչ որ
տեսել էր: Քիչ քանակութիւն մէջ, սեղանի
վրայ կար մի կիսամեղ կանաչ կին:
Դժուար է երևակայել և ընտելեան մէջ

թեան ազդեղ ախտով բռնուած մար
դիկ են:

Քահանայ ընտրելու իրաւունքն օրէն
քով յատկացուած է ժողովրդին: Ինչ
կարծիք, որ եթէ նա ուզում է լուր քա
հանայացու ընտրել, պէտք է և պարտա
ւոր է ժողովներ կազմել, բոլոր ծխա
կանների ներկայութեամբ արձարծել
հարցը, իրար կարծիքներ լսել, առա
ջարկուած թեկնածուների մասին կեն
սագրական տեղեկութիւններ հաւաքել և
որոշել որն է յարմարագոյնը գրանցել:
Եւ որովհետև քահանան բոլոր ծխակա
նների համար է ընտրուում և ոչ անհա
նաների, հետեւաբար ամեն մի ծխական էլ
իրաւունք ունի և պարտաւոր է իւր
հայեացքն այս գործին վերաբերեալ
պարզիւ որոշ կերպով, առանց քաշու
ելու: Բայց այս ամենի փոխարէն ինչ է
կատարում.—մի ամօթալի ու խայտա
ռակ կամեղիս, որը նորից ապացուցա
նում է, որ մենք հասունացած չենք,
ազգես ենք և, որ գլխաւորն է, մեր ա
նրաւ «ճանի գերի»: Նախորդ թղթակ
ցութեան մէջ ասացի, որ եղած թեկ
նածուների մէջ յարմար միայն Յարու
թիւն սարկաւազն է: Այս վերջին հա
մար մեր ծխականների մի մասը խնդր
է պատրաստել և «ճամբաստան»
(իւր թէ) կազմել քահանայ ձեռնադրե
լու համար. կազմած թղթերը մի երկու
հոգի ներկայացնում են տեղիս սրբազան
յաջորդին, որը փոխանակ ընդունելու և
ստուգելու թէ ի՞նչ աստիճան կանոնաւոր
է կազմուած այդ համախօսականը, վե
րադարձում է և առաջարկում, որ ի
րենք ծխականները ներկայացնեն այդ
թղթերն ուղղակի ս. Էջմիածին սինո
դին կամ Վեհափառ Կաթողիկոսին,
խոստանալով որ իրենք, ս. յաջորդը,
սպեկուազի մասին առանձին թուղթ կը
գրէ նոյն սինոդին: Այս էլ հոգեւոր կա
ռավարութեան բռնած գիրքն այս գոր
ծում. հետաք. քաղական է, թէ այդ ու
օրէնքի հիման վրայ է, որ ծխական
ներն իրենց գործերի համար պէտք է
գինին ուղղակի ս. սինոդին կամ Կա
թողիկոսին և թէ, եթէ այս այսպէս է,
էլ սրբան ինչի համար են հոգեւոր կա
ռավարութիւնները, յաջորդները, առաջ
նորդները և այլն:

գրանից գեղեցիկ ու գրաւիչ բան գտնել:
Այդ թըր, որ երկուստաբար էր, երկարա
մագ, թուի, և աչքերով ու շաղկի
շրթունքներով, անպակաս ու լալեր
բաց արաւ շրթունքներն ու ցոյց տուաւ
ձիւն պէս սպիտակ ասամենքը, կարծես
ուզում էր ասել. «տեսէք, ինչքան լը
պիւր եմ, ինչքան գեղեցիկ: Մտաւորն ու
գիտական գեղեցիկ ծաղիկներ ինչ
եղաւ ուսերից, բայց գեղեցիկութիւնը չէր
ուզում զգեստի տակ ծած

Типографія А. И. Петрова Голов. пр. № 12 Телефонъ 387